

Державний торговельно-економічний університет
Система управління якістю
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра світової економіки

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою факультету
(пост. П 8 від 25 січня 2023 р.)

Декан ФМТП Юлія ГОНЧАРОВА

П/П 04-63/23

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

освітній ступінь	бакалавр
галузь знань	29 Міжнародні відносини
спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
освітня програма	Міжнародна торгівля

Київ 2023

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори: Дугінець Г.В. д-р. екон. наук, проф.
Шнирков О.О. канд. екон. наук, доц.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри світової економіки,
протокол № 5 від 12 грудня 2022 р.

Рецензенти: Корж М.В., д-р. екон. наук, проф.
Щелкунов В.І., д-р. екон. наук, проф.,
президент ICC UKRAINE

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ВИПУСКНОЇ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

освітній ступінь	бакалавр
галузь знань	29 Міжнародні відносини
спеціальність	292 Міжнародні економічні відносини
освітня програма	Міжнародна торгівля

Автори: ДУГІНЕЦЬ Ганна Володимирівна
ШНИРКОВ Олександр Олександрович

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Методичні рекомендації розроблено на основі Закону України «Про освіту», «Про вищу освіту», інструкцій МОН України, стандарту вищої освіти ДТЕУ зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»/ спеціалізації освітньо-професійної програми підготовки бакалавра «Міжнародна торгівля» та Державного стандарту з підготовки бакалаврів зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», затвердженого МОН України, «Положення про організацію освітнього процесу студентів», «Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію з атестації у ДТЕУ», «Положення про випускню кваліфікаційну роботу (проект)» та накопиченого у ДТЕУ досвіду виконання студентами випускних кваліфікаційних робіт.

Бакалавр – ступінь вищої освіти, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом вищої освіти у результаті успішного виконання здобувачем відповідної освітньої програми.

Випускна кваліфікаційна робота – кваліфікаційне самостійне дослідження, що виконує студент при завершенні навчання за освітньою програмою ДТЕУ; призначене для об'єктивного контролю ступеня сформованості компетентностей в обраній галузі професійної діяльності, які зазначені у стандартах вищої освіти ДТЕУ відповідного освітнього ступеня.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи базується на компетентностях студентів, сформованих в процесі теоретичного навчання, виконання ними науково-дослідної роботи, а також проходження виробничої практики. Основне завдання - продемонструвати здатність автора вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі міжнародних економічних відносин, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук на основі компетентностей, набутих в період навчання.

У практичній сфері – це вміння застосовувати набуті знання і вивчені методи у вирішенні практичних задач

Підготовка випускної кваліфікаційної роботи передбачає виконання здобувачами вищої освіти таких завдань:

- поглиблення, систематизацію та закріплення знань, набутих у процесі навчання;
- розвиток навичок та умінь здійснення інформаційно-аналітичної, проектно-дослідницької діяльності для вирішення прикладних задач з тематики дослідження;
- закріплення та розвиток теоретичних знань за темою випускної кваліфікаційної роботи – на основі вивчення та систематизації сучасної спеціальних інформаційних джерел вітчизняних та зарубіжних авторів, проведення її критичного аналізу, узагальнення історичного та гносеологічного аналізу;
- розвиток умінь вести науковий пошук, узагальнювати різні пропозиції (точки зору, методичні підходи, концепції), чітко аргументувати власну точку зору з досліджуваної проблеми;

- набуття вміння адаптації теоретичних положень, методичного інструментарію, викладеного в спеціальній літературі, передового досвіду науковців та практиків до умов діяльності об'єкту дослідження;
- закріплення практичних навичок проведення досліджень, формування його методичного забезпечення - з урахуванням сутності поставленої проблеми та обмежень, що мають тісний зв'язок з діяльністю об'єкту дослідження;
- опанування навичками логічного, аргументованого та послідовного обґрунтування висловленої пропозиції стосовно проблеми, що вирішується, проведення планових і прогнозних розрахунків з використанням сучасного методичного забезпечення, оцінювання ефективності висловленої пропозиції;
- оволодіння системним підходом, сучасною методологією, методичним інструментарієм та технологічними прийомами обґрунтування власних пропозицій, оцінки їх наслідків, впровадження розроблених рекомендацій та пропозицій у практичну діяльність конкретного підприємства (організації, установи).

За дані, викладені у випускній кваліфікаційній роботі, порядок використання фактичного матеріалу під час її виконання, обґрунтованість й достовірність висновків, положень персонально відповідає здобувач вищої освіти і науковий керівник. Не допускається запозичення (плагіат) матеріалу.

Випускна кваліфікаційна робота виконується державною мовою. Написання випускної кваліфікаційної роботи іншою, ніж державна, мовою можливе за заявою здобувача вищої освіти, на основі якої здійснюється подання факультету та відбувається погодження ректором.

Внесення змін та уточнень до тем / об'єктів випускних кваліфікаційних робіт можливе як виняток не пізніше першого тижня від початку проходження здобувачами вищої освіти практичної (переддипломної) підготовки. Зміни регламентуються наказом ДТЕУ, проєкт якого вносить декан факультету на підставі службової записки завідувача кафедри світової економіки за обґрунтованою заявою здобувача, погодженою з науковим керівником та гарантом освітньої програми.

У період підготовки випускних кваліфікаційних робіт питання щодо стану їх підготовки здобувачами та дотримання ними календарного графіку підготовки випускних кваліфікаційних робіт систематично заслуховуються на засіданнях кафедри світової економіки.

2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИБОРУ ТЕМИ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

Випускна кваліфікаційна робота здобувача освітнього ступеня бакалавра освітньої програми «Міжнародна торгівля» виконується з метою підтвердження рівня професійної підготовки випускника першого рівня вищої освіти. Основне завдання її автора відповідно до вимог Державного стандарту з підготовки бакалаврів зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» -

розв'язання складної задачі або проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, що потребує здійснення досліджень та/або інновацій і характеризується невизначеністю умов та вимог (відповідно до шостого рівня Національної рамки кваліфікацій).

Випускна кваліфікаційна робота виконується під керівництвом викладача кафедри чи стороннього фахівця, залученого для керівництва такими роботами, який має вчене звання професора або доцента, науковий ступінь доктора або кандидата наук (Ph.D) та проводив наукові дослідження відповідного напрямку. Науковий керівник здійснює індивідуальне консультування студента, допомагає скласти план випускної кваліфікаційної роботи, контролює дотримання графіка написання, рецензує всі частини роботи і завершений рукопис, готує студента до публічного захисту результатів дослідження.

Темою випускної кваліфікаційної роботи (предметом дослідження) може бути одна з проблем міжнародної торговельної діяльності економічного суб'єкту або держави, яка є актуальною та викликає зацікавленість як теоретиків, так і практиків та є перспективною для впровадження з метою підвищення ефективності міжнародної маркетингової діяльності вітчизняних підприємств.

Рекомендована тематика випускних кваліфікаційних робіт розробляється кафедрою світової економіки згідно з вимогами варіативної компоненти кваліфікаційної характеристики фахівців з конкретної освітньої програми або програми підготовки відповідно до затверджених програм вивчених навчальних дисциплін. Тематика періодично переглядається і поновлюється з урахуванням наукових інтересів кафедри та розвитку економічної науки і практики.

Тематика ВКР розроблена за такими напрямками:

1. *Умови розвитку міжнародної торгівлі;*
2. *Форми організації та проведення міжнародної торгівлі;*
3. *Види міжнародної торгівлі;*
4. *Зовнішньоторговельна політика країни;*

Кожний тематичний напрямок визначає певну мету дослідження. Так, тематичний напрямок 1.- «Умови розвитку міжнародної торгівлі», передбачає *виявлення потенційних галузевих та географічних ринків збуту продукції підприємствами України.* За тематичним напрямком 2 – «Форми організації та проведення міжнародної торгівлі», метою дослідження є *визначення напрямків активізації участі підприємств України в різних формах організації та проведення міжнародної торгівлі.* Тематичний напрямок 3 – «Види міжнародної торгівлі»: передбачає, що метою дослідження є *вибір шляхів підвищення ефективності проведення підприємствами України зовнішньоторговельної діяльності.* Метою дослідження за тематичним напрямком 4. - «Зовнішньоторговельна політика країни» - є *визначення оптимальних параметрів використання тарифних та нетарифних методів регулювання міжнародної торгівлі.*

Здобувач вищої освіти може самостійно обрати тему випускної кваліфікаційної роботи згідно з тематикою, яку затвердила кафедра. Крім того,

випускні кваліфікаційні роботи можуть виконуватися за тематикою, яку замовляють державні установи, підприємства та організації.

Після остаточного узгодження теми випускної кваліфікаційної роботи з науковим керівником студент подає заяву на ім'я завідувача кафедри, в якій зазначає назву теми і повну назву об'єкта дослідження (зразок заяви наведено у дод. А).

Закріплення теми випускної кваліфікаційної роботи, призначення наукового керівника і консультантів (у разі потреби) затверджується наказом ДТЕУ за поданням декана факультету міжнародної торгівлі та права, завідувача кафедри світової економіки та гаранта освітньої програми «Міжнародна торгівля» з урахуванням графіка навчального процесу:

- протягом першого місяця навчання – для денної форми навчання;
- протягом установчої сесії – для заочної форми навчання;

Назва теми повинна бути чіткою, лаконічною та не містити неоднозначного тлумачення. У темі зазначається об'єкт, який досліджується, або за матеріалами якого виконується робота.

Здобувач вищої освіти, за погодженням із керівником, може запропонувати свою тему дослідження за умов відповідного обґрунтування доцільності її розробки (з урахуванням попередньої власної науково-дослідницької роботи, місця роботи, можливостей отримання необхідної інформації на об'єкті дослідження).

Разом із вибором теми визначається об'єкт, на матеріалах якого буде виконуватися випускна кваліфікаційна робота. Такими об'єктами можуть бути:

- *статистичні об'єкти міжнародної торгівлі* (окремі товари або послуги, групи товарів або послуг за різними ознаками групування);

- *форми організації, методи та засоби проведення міжнародної торгівлі;*

- *країни-партнери з якими встановлені Україною зовнішньоторговельні зв'язки* (окремі країни, а також групи країн за географічним розташуванням та групи країн за входженням в економічні об'єднання та союзи);

- *окремі території України* (регіони України, економічні райони, вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку то що);

- *суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України* (національні підприємства та організації, міжнародні компанії та їх структурні підрозділи, міжнародні організації та їх регіональні та національні представництва; діяльність яких дотична до проблематики міжнародної торгівлі (розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням, забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, спрощення та забезпечення прозорості торговельних процедур то що);

- *державні, а також недержавні неприбуткові організації, асоціації та об'єднання координаційного типу*, діяльність яких пов'язана з наданням статистичних, інформаційно-комунікаційних та інших допоміжних послуг підприємствам-суб'єктам міжнародного бізнесу та державним органам управління;

- державні та недержавні органи регулювання зовнішньоторговельних зв'язків на національному та регіональному рівнях.

Діяльність об'єкта дослідження повинна створювати можливість інформаційного забезпечення дослідження обраної теми

3. ОСНОВНІ ЕТАПИ НАПИСАННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

Випускна кваліфікаційна робота виконується відповідно до календарного графіку підготовки випускних кваліфікаційних робіт, що складається випусковою кафедрою – світової економіки, затверджується завідувачем кафедри, деканом та розміщується на інформаційних ресурсах кафедри.

Основні етапи написання випускної кваліфікаційної роботи:

1. Затвердження теми та змісту (плану) випускної кваліфікаційної роботи
2. Отримання завдання випускної кваліфікаційної роботи
3. Написання випускної кваліфікаційної роботи
4. Оформлення роботи та її реєстрація на кафедрі
5. Попередній захист роботи на кафедрі світової економіки
6. Рецензування випускної кваліфікаційної роботи
7. Подання роботи до екзаменаційної комісії.

До початку проходження виробничої практики студент отримує індивідуальні **завдання** на випускну кваліфікаційну роботу, де зазначається календарний план виконання кожної її складової та завдання аналітичного та практичного характеру, за проблемами реального підприємства або установи.

Після опрацювання джерел студент складає **план**, який узгоджується з науковим керівником; розгорнутий план зазначається у **завданні** на випускну кваліфікаційну роботу, який за погодженням наукового керівника може корегуватись, про що роблять відповідні записи в затвердженому варіанті.

Випускна кваліфікаційна робота має таку структуру:

- Титульний аркуш (зразок дод. Б).
- Анотації двома мовами: українською та англійською.
- Завдання (дод. В).
- Зміст (зразок дод. Г).
- Перелік умовних позначень (у разі потреби).
- Вступ.
- Основна частина (складається з двох розділів).
- Висновки та пропозиції.
- Список використаних джерел.
- Додатки (за потреби).

Випускна кваліфікаційна робота **подається науковому керівникові** для перевірки змісту та структури у терміни, визначені у завданні на виконання випускної кваліфікаційної роботи, але не пізніше 30 днів до засідання екзаменаційної комісії.

Науковий керівник перевіряє відповідність оформлення роботи встановленим вимогам та надає відгук про випускню кваліфікаційну роботу, в якому визначається:

- актуальність дослідження;
- сучасність використаних методів дослідження;
- рівень використання набутих у процесі навчання теоретичних знань та практичних навичок при виконанні проєкту;
- вміння самостійно вирішувати наукові та практичні проблеми, логічно, послідовно, аргументовано викладати матеріал і робити висновки;
- участь здобувача у наведених експериментальних дослідженнях, теоретичній обробці отриманих результатів, формулюванні наукового положення / ідеї / методиці;
- повнота розкриття теми;
- перспективність запропонованих рекомендацій;
- недоліки роботи та зауваження;
- рекомендація до захисту.

Засіданні екзаменаційної комісії. Він може проходити як в ДТЕУ, так і на підприємствах, установах і організаціях, для яких тематика робіт, що захищаються, представляє науково-теоретичний та практичний інтерес.

4. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

Випускна кваліфікаційна робота має таку структуру:

Структура	Кількість сторінок
Титульна сторінка (дод. Б)	1 сторінка
Зміст (план роботи) (дод. Г)	1 сторінка
Перелік умовних позначень (у разі потреби)	1 сторінка
Вступ	2 сторінки
Основна частина:	до 30 сторінок
РОЗДІЛ 1. Аналітична (Аналіз та оцінка стану предмету дослідження)	до 15 сторінок
РОЗДІЛ 2. Проектна (Обґрунтування напрямків та заходів покращення стану предмету дослідження)	до 15 сторінок
Висновки та пропозиції	2 сторінки
Список використаних джерел	2-3 сторінки
Додатки	за необхідністю
<i>Загальна кількість сторінок, без урахування списку джерел</i>	до 35 сторінок

Головним завданням **вступу** є загальне представлення роботи як

актуального та практично значущого дослідження, презентація інформаційного, методичного забезпечення дослідження та отриманих результатів.

Доцільним є висвітлення таких питань:

- актуальність і практична значущість обраної теми;
- короткий розгляд ключових аспектів заданої теми в розробках вітчизняних та зарубіжних науковців та визначення особливостей дослідження окресленої проблематики студентом;
- визначення мети та завдань дослідження, ідентифікація його об'єкта та предмета;
- перелік методів дослідження, які були використані в роботі;
- загальна характеристика інформаційного забезпечення дослідження з акцентуванням уваги на фахові міжнародні інформаційні джерела;
- інформація про використання інформаційних технологій, програмного забезпечення.

Актуальність теми подається у вигляді критичного аналізу та шляхів розв'язання проблеми, обґрунтовуючи теоретичне та прикладне значення проблематики окресленої теми для розвитку певної галузі знань, діяльності.

Мета дослідження – запланований результат вирішення визначеної проблеми із використанням теоретичних, методологічних й практичних положень та методів дослідження.

Завдання дослідження визначаються поставленою метою і характеризують конкретні послідовні шляхи вирішення проблеми.

Слід чітко формулювати мету роботи, лаконічно викладати завдання, які необхідно виконати для її досягнення.

Об'єктом дослідження у випускній кваліфікаційній роботі є процес або явище, що породжує проблемну ситуацію та обрано для вивчення.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні підходи до розв'язання проблемної ситуації шляхом вирішення професійних завдань, передбачених освітньо-професійною програмою бакалавра спеціальності «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародна торгівля». Предмет дослідження міститься в межах об'єкта, включає його основні властивості й ознаки, та визначає тему випускної кваліфікаційної роботи.

Методи дослідження – це сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, за допомогою яких забезпечується набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у різних сферах діяльності.

Обсяг вступу не повинен перевищувати 2-х сторінок.

Основна частина роботи складається із 2 розділів (5-6 пунктів).

Перший розділ роботи повинен мати *аналітико-дослідницький характер* та складатись з двох – трьох параграфів що відображають два напрямки аналізу-загальний та тематичний. Згідно до тематичного напрямку *загальний аналіз* передбачає: виявлення зовнішньоторговельного потенціалу підприємств, регіонів України (тематичний напрямок 1); визначення ролі та місця підприємств України та форм їх участі у зовнішній торгівлі України

(тематичний напрямок 2); дослідження ролі та місця України в міжнародній торгівлі товарами та послугами (тематичний напрямок 3); дослідження впливу зовнішньої торгівлі на економіку України. (тематичний напрямок 4).

Основні частини загального аналізу зовнішньоторговельних зв'язків, рекомендується виконувати згідно з методичними вказівками. Перелік складових частин загального аналізу, які необхідно виконати в випускній кваліфікаційній роботі встановлюється керівником згідно обраної теми.

Основну увагу в цьому розділі слід приділити *тематичному аналізу*, який повинен поглибити дослідження процесів, визначених темою випускної кваліфікаційної роботи на підставі аналізу та оцінки впливу чинників які їх обумовлюють. Згідно до тематичного напрямку, тематичний аналіз передбачає: аналіз умов торгівлі тієї чи іншою продукцією підприємствами України (тематичний напрямок 1); аналіз зовнішньоторговельної діяльності підприємств України та їх підрозділів (тематичний напрямок 2); аналіз стану зовнішній торгівлі України (регіонів України) тими чи іншими видами товарів та послуг. (тематичний напрямок 3); аналіз торгового режиму в Україні за товарами та послугами (тематичний напрямок 4).

Особливості аналітико-дослідницького складової першого розділу залежать у першу чергу від мети дослідження та його завдань. Зміст цього розділу дозволить продемонструвати прикладні вміння щодо використання набутих теоретичних та емпіричних знань із застосуванням певного методичного інструментарію.

Бажано ілюструвати текст графічними матеріалами і схемами, графіками, діаграмами тощо. В кінці розділу подається стислий висновок.

Другий розділ роботи поєднує *аналітико-дослідницьку* та *проектно-рекомендаційну складові* та формується з 2-3-х параграфів, що презентують відповідно до тематичного напрямку:

а) параграф 2.1: містить *оцінку* щодо: потенційних можливостей розвитку зовнішньої торгівлі підприємствами (регіонами) України з окремими країнами або групами країн (тематичний напрямок 1); результативності (збалансованості, пропорційності, ефективності) участі підприємств України у зовнішній торгівлі товарами та послугами (тематичний напрямок 2); конкурентоспроможності підприємств, регіонів України на міжнародному ринку товарів та послуг; (тематичний напрямок 3); наслідків від зовнішньої торгівлі товарами та послугами для економіки України (регіонів України) .

Оцінка за тематичними напрямками має ґрунтуватись на результатах, отриманих у першому розділі та передбачають виявлення та усунення «вузьких місць», пошук резервів та виявлення потенційних можливостей розвитку зовнішньоторговельних зв'язків підприємства, регіону, країни.

б) параграф 2.2: містить *обґрунтування*: потенційного географічного ринку збуту підприємствами (регіонами) України тієї чи іншої продукції (тематичний напрямок 1); заходів покращення результативності участі підприємств України у зовнішній торгівлі товарами та послугами (тематичний напрямок 2); перспективних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України

(регіонів України) тим чи іншим видом продукції (товарів, послуг) (тематичний напрямок 3); заходів щодо підвищення ефективності системи регулювання зовнішньої торгівлі України (тематичний напрямок 4);

Студент має запропонувати та економічно обґрунтувати не менше двох альтернативних варіантів (сценаріїв), заходів та напрямків розвитку зовнішньоторговельних зв'язків підприємства, регіону, країни, спрямованих на рішення поставлених у випускній кваліфікаційній роботі завдань, навести їх порівняльну характеристику та вибрати найкраще, на його думку, значення.

в) параграф 2.3. містить *прогнози розрахунки* щодо: фізичних та вартісних обсягів зовнішньої торгівлі певної продукції на ринки визначених країн (тематичний напрямок 1); економічного ефекту та ефективності який отримує підприємство, регіон, країна від реалізації того чи іншого варіанту (сценарію) розвитку зовнішньоторговельних зв'язків. (тематичний напрямок 2); обсягів зовнішньої торгівлі товарів та послуг у плановому періоді (тематичний напрямок 3); параметри економічних наслідків для підприємств, регіонів і бюджету України від запровадження тих чи інших засобів регулювання зовнішньої торгівлі країни (тематичний напрямок 3);

Результати прогнозних (планових) розрахунків мають бути визначені подані у вигляді таблиць. В кінці розділу подається стислий висновок.

З метою забезпечення репрезентативності результатів дослідження, обґрунтованості висновків на середньостроковий термін, рекомендується здійснювати аналіз динаміки та структури досліджуваного явища, розрахунок відповідних відносних показників, застосування сценарного та матричного підходів для аналізу предмета роботи не менше ніж за трирічний період.

В якості прикладу подано напрямки та типові індикатори дослідження (Додаток Д). Результати розрахунків мають бути подані у аналітичних таблицях. На основі здійснених розрахунків студент повинен зробити змістовні висновки щодо особливостей розвитку зовнішньоторговельних зв'язків обраного підприємства, регіону, країни, визначити їх сильні та слабкі сторони з огляду поточного стану та перспектив кон'юнктурних зрушень на зовнішньому (міжнародному) та внутрішньому (національному) ринках. Для проведення досліджень щодо тенденцій розвитку міжнародних ринків товарів та послуг доречним буде застосування економіко-математичних методів, зокрема індексного, рядів динаміки тощо.

Особливе значення має правильне узагальнення накопиченого фактичного матеріалу, групування та обробка даних, на основі яких провадиться кваліфікований аналіз, обґрунтовуються пропозиції. Орієнтовні інтернет-джерела, які можуть послугувати інформаційною базою дослідження наведено в Додатку Е.

Висновки і пропозиції випускної кваліфікаційної роботи, є стислим узагальненням результатів проведеного дослідження. Саме тут коротко наводяться найбільш важливі теоретичні положення, які містять формулювання розв'язаної проблеми; узагальнюються результати аналізу та діагностики об'єкта дослідження за визначеним напрямом дослідження, отримані у розділі,

подаються пропозиції щодо перспектив впровадження запропонованих заходів у практичну діяльність вітчизняних підприємств, регіональних та національних органів державного управління.

До *Списку використаних джерел* рекомендується включати 30–40 найменувань. Приклади бібліографічного опису у списку джерел, який наводяться у випускній кваліфікаційній роботі приведено в Додатку Ж.

Додатки до роботи мають містити інформаційні матеріали, що становлять базу аналітичних досліджень згідно з обраною темою, і розміщуються на останніх сторінках. Додатки розміщується відповідно до посилань на них за основним текстом роботи.

5. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

У процесі підготовки випускної кваліфікаційної роботи застосовуються методичні й технічні прийоми наукової роботи.

Норми наукової комунікації регламентують характер викладення інформації, передбачаючи відмову від висловлювання власної думки від першої особи. У зв'язку з цим вживаються мовні конструкції, в яких замість особового займенника «я» вживається займенник «ми», оскільки дослідження здійснюється під постійним консультуванням з боку наукового керівника.

Науковий керівник є взірцем моральності для здобувача щодо ставлення до науки та до авторських прав згідно з Етичним кодексом ученого України та Етичним кодексом здобувача вищої освіти Державного торговельно-економічного університету.

Перевірка випускної кваліфікаційної роботи на академічний плагіат здійснюється засобами, визначеними у Положенні про дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками та здобувачами освіти.

Оформлення випускної кваліфікаційної роботи здійснюється відповідно до загальних вимог, що висуваються до наукових робіт, згідно додатком 3.

Список використаних джерел формується за алфавітом у такому порядку: спочатку літературні джерела українською мовою, а потім мовою країн ЄС згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання».

Обсяг основної частини випускної кваліфікаційної роботи складає до 30 сторінок тексту формату А4, розмір шрифту - 14 кегль, міжрядковий інтервал - 1,5).

6. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХИСТУ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

До захисту випускної кваліфікаційної роботи допускаються здобувачи, які успішно виконали вимоги навчального плану / індивідуального навчального

плану здобувача, у т.ч. програму практичної підготовки та склали заліково-екзаменаційну сесію.

На період виконання випускних кваліфікаційних робіт на кафедрі світової економіки складається розклад проведення консультацій науковими керівниками, згідно з яким забезпечується системна робота над випускною кваліфікаційною роботою здобувачів та наукових керівників (план-графік розміщується на сторінці кафедри офіційного сайту університету). Також у календарному плані-графіку встановлюються строки подання на рецензування науковому керівникові окремих розділів і роботи у цілому.

У випадку недотримання календарного графіку підготовки випускних кваліфікаційних робіт, науковий керівник надає інформацію на засіданні кафедри (з відображенням у відповідних протоколах) та готує службову записку щодо наявності відхилень від графіку підготовки випускної кваліфікаційної роботи, але не пізніше 30 днів до засідання екзаменаційної комісії (далі - ЕК) із захисту випускної кваліфікаційної роботи.

Витяг з протоколу засідання кафедри передається декану факультету, який складає службову записку на ім'я ректора та проект наказу ДТЕУ про відрахування здобувача з університету.

Випускна кваліфікаційна робота обов'язково повинна бути рецензована. Рецензування доручають висококваліфікованим фахівцям (викладачам і науковцям) ДТЕУ (внутрішнє рецензування), провідним спеціалістам виробничих, наукових і проєктних організацій (зовнішнє рецензування). Склад внутрішніх рецензентів затверджується деканом за поданням завідувача кафедри.

Випускна кваліфікаційна робота може містити відгук від підприємства (установи, організації), за матеріалами якого проведено дослідження. Відгук завіряється підписом його керівника і підтверджує достовірність наведених у випускній кваліфікаційній роботі матеріалів щодо діяльності підприємства-об'єкта дослідження.

При рецензуванні випускної кваліфікаційної роботи рекомендується визначати:

- новизну постановки і розроблення проблеми;
- використання наукових методів дослідження;
- аргументованість висновків і обґрунтованість пропозицій;
- недоліки та зауваження щодо змістовної частини роботи, оформлення;
- висновок про можливість допуску до захисту.

Зовнішня рецензія надається письмово і містить загальний висновок щодо рекомендації до захисту.

Негативний письмовий відгук наукового керівника або негативна рецензія щодо змісту випускної кваліфікаційної роботи та отриманих результатів дослідження не є підставою недопущення до захисту.

За наявності рукопису, зовнішньої рецензії та відгуку з підприємства випускна кваліфікаційна робота реєструється на кафедрі, але не пізніше, ніж за 15 календарних днів до захисту.

У разі виявлення формальних невідповідностей, у тому числі в формулюванні теми, назві підприємства (організації), за матеріалами якого виконано дослідження чи виявлення фактів порушення принципів академічної доброчесності, тощо, випускна кваліфікаційна робота не реєструється, на рецензування не приймається і до захисту не допускається.

З метою визначення якості та ступеня готовності до захисту кафедра світової економіки відповідно до графіку підготовки організовує попереднє заслуховування представлених здобувачом основних положень випускної кваліфікаційної роботи спеціально сформованою комісією попереднього захисту, отримання рекомендації до захисту (або зауважень щодо змісту та оформлення).

Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи проходить із залученням профільних фахівців кафедри, члена групи забезпечення спеціальності (голови комісії з попереднього захисту) та регламентується розпорядженням по кафедрі з представленням графіку, який оприлюднюється у встановленому порядку.

Комісія робить узагальнений висновок про готовність випускної кваліфікаційної роботи до захисту.

Після успішного проходження попереднього захисту випускна кваліфікаційна робота передається на розгляд завідувачу кафедри, який робить висновок про рекомендацію її до захисту на засіданні ЕК.

Здобувачи, випускні кваліфікаційні роботи яких на попередньому захисті і розгляді завідувачем кафедри світової економіки були оцінені позитивно, допускаються деканом до захисту на засіданні ЕК не пізніше, ніж за 5 робочих днів до початку її роботи. У такий же термін здобувач вищої освіти подає на кафедру переплетену випускну кваліфікаційну роботу.

Здобувач вищої освіти готує виступ-презентацію з використанням комп'ютерних технологій на 7-10 хвилин, а також необхідний роздатковий матеріал - наочну ілюстрацію відповідних тверджень під час доповіді, - зміст та якість якого перевіряє науковий керівник.

Після захисту випускних кваліфікаційних робіт секретарі екзаменаційних комісій передають їх електронні копії в бібліотеку ДТЕУ для подальшого поповнення репозитарію випускних кваліфікаційних робіт (проектів), а друковані - в архів ДТЕУ.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ТЕМАТИКА ВИПУСКНИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Орієнтовний перелік тем випускних кваліфікаційних робіт за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньою програмою «Міжнародна торгівля»

Тематичний напрямок : 1. Умови розвитку міжнародної торгівлі.

- 1.1. Зовнішньоторговельний потенціал та можливості розширення торгівлі України товарами з (окрема країна, група країн);
- 1.2. Зовнішньоторговельний потенціал та можливості розширення зовнішньої торгівлі України послугами з (окрема країна, група країн);
- 1.3. Зовнішньоторговельний потенціал та можливості розширення торгівлі регіонів України товарами з (окрема країна, група країн);
- 1.4. Зовнішньоторговельний потенціал та можливості розширення зовнішньої торгівлі регіонів України послугами з (окрема країна, група країн);
- 1.5. Підвищення ефективності реалізації транзитного потенціалу України (регіону України);

Тематичний напрям: 2. Форми організації та проведення міжнародної торгівлі.

- 2.1. Активізація участі підприємств України в міжнародній кооперації. (форми кооперації);
- 2.2. Активізація участі підприємств України в міжнародній зустрічній торгівлі. (види зустрічної торгівлі);
- 2.3. Активізація участі підприємств України в міжнародних ланцюжках доданої вартості;
- 2.4. Активізація участі підприємств України в міжнародній торгівлі на організованих товарних ринках (аукціонах, торгах, біржах);
- 2.5. Активізація участі підприємств України в міжнародних тендерах із закупівлі продукції. (вид продукції);
- 2.6. Активізація участі підприємств України в міжнародній інтернет-торгівлі. (вид продукції);
- 2.7. Активізація участі підприємств України в міжнародних виставках-ярмарках;
- 2.8. Активізація участі підприємств малого (середнього, великого) бізнесу України в міжнародній торгівлі;

Тематичний напрям: 3. Види міжнародної торгівлі.

- 3.1. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту послуг з переробки матеріальних ресурсів підприємствами (регіонами) України. (вид продукції);
- 3.2. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту транспортних послуг (види транспорту) підприємствами (регіонами) України;
- 3.3. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту послуг з ремонту та технічного обслуговування (вид обладнання, транспортного засобу) підприємствами (регіонами) України;
- 3.4. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, послуг з будівництва;
- 3.5. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, культурних, туристичних та рекреаційних послуг;
- 3.6. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, послуг поштової та кур'єрської служби;

- 3.7. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, послуг зі страхування та фінансових послуг;
- 3.8. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, послуг, що пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності;
- 3.9. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг;
- 3.10. Сучасний стан та перспективи розвитку експорту підприємствами (регіонами) України, ділових послуг ;
- 3.11. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією.
- 3.12. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі продукцією харчової промисловості.
- 3.14. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі продукцією паливно-енергетичного комплексу.
- 3.15. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі продукцією хімічної промисловості.
- 3.16. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі продукцією металургійної промисловості.
- 3.17. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі машинобудівною продукцією.
- 3.18. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі продукцією легкої промисловості.
- 3.19. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі продукцією військово-промислового комплексу.
- 3.20. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємствами (регіонами) України зовнішньої торгівлі предметами мистецтва.

Тематичний напрям: 4. Зовнішньоторговельна політика країни.

- 4.1. Підвищення митно-тарифного(нетарифного) захисту галузей промисловості /сільського господарства (окрема галузь);
- 4.2. Застосування тарифних (нетарифних) засобів або (окремий засіб) регулювання імпорту на ринках з недосконалою (досконалою) конкуренцією (окремий ринок);
- 4.3. Використання економіко-математичних моделей в плануванні та прогнозуванні зовнішньоторговельних зв'язків регіону (окремий регіон)/ країни;
- 4.4. Вдосконалення системи захисту національного товаровиробника від недобросовісного (демпінгового, субсидованого, масованого) імпорту;
- 4.5. Оподаткування зовнішньої торгівлі як джерело формування бюджету України (регіону України);
- 4.6. Використання валютно-курсової політики як засобу регулювання торговельного балансу України;

- 4.7. Локалізація виробництва як засіб проведення Україною політики імпортозаміщення;
- 4.8. Стимулювання розвитку транспортної інфраструктури (вид транспорту) України (регіону України) при проведенні міжнародних перевезень;
- 4.9. Вплив торговельних угод (вид угоди) на двосторонню торгівлю товарами(послугами);
- 4.10. Вдосконалення системи державного регулювання зовнішньої торгівлі України товарами (послугами);
- 4.11. Вплив транспортних тарифів на розвиток транзитної торгівлі України (регіону України);
- 4.12. Зовнішньоторговельна політика України на ринку товарів та послуг (окремий ринок);
- 4.13. Розвиток системи державного фінансування (страхування, кредитування, субсидування) зовнішньої торгівлі підприємств України;
- 4.14. Кількісні обмеження та їх роль в регулюванні зовнішньої торгівлі України товарами (послугами) (вид товару, послуги);
- 4.15. Вдосконалення системи контролю та регулювання за трансферним ціноутворенням в зовнішній торгівлі України;
- 4.16. Підвищення ефективності участі України (регіонів України) в інтеграційних об'єднаннях (зонах вільної торгівлі, митних союзах, економічних союзах);
- 4.17. Підвищення ефективності участі України в міжнародних торговельних організаціях координаційного типу;
- 4.18. Активізація участі регіонів України в транскордонній (прикордонній) торгівлі.

8. ЗАГАЛЬНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Під час виконання випускної кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти демонструє: вміння логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати аналітичні, статистичні, математичні та інші методи наукового дослідження, проводити експерименти; володіння навичками узагальнення, формулювання висновків; вміння працювати з літературними джерелами.

Критеріями оцінювання випускної кваліфікаційної роботи є:

- чіткість, повнота та послідовність розкриття кожного питання плану і теми роботи в цілому;
- рівень розв'язання сформульованих завдань і досягнення поставленої мети дослідження;
- рівень наукового обґрунтування результатів проведеного дослідження;
- ступінь самостійності проведення дослідження та наявність власних міркувань, узагальнень, висновків, результатів;
- широта та доцільність застосування методичного апарату дослідження;
- науковість стилю викладення;

- відсутність орфографічних і синтаксичних помилок, а також рівень грамотності викладення матеріалів дослідження;
- правильне оформлення роботи відповідно до державних стандартів.

Випускна кваліфікаційна робота, яка має невідповідності у формулюванні теми, назві підприємства (організації), за матеріалами якого виконано дослідження, не відповідає вимогам щодо змісту та оформлення, дотримання затвердженого плану, не містить матеріалів дослідження реального сектора економіки / підприємства / організації за обраною темою і обґрунтованих пропозицій, виконана з порушенням затвердженого графіку підготовки випускної кваліфікаційної роботи, а також не має відгуку наукового керівника, рецензії та відгуку з підприємства (за наявності) або виявлення фактів порушення принципів академічної доброчесності до захисту не допускається, і за поданням витягу з протоколу засідання кафедри світової економіки, здобувач вищої освіти відраховується з ДТЕУ.

ЕК оцінює рівень якості презентації основних результатів досліджень та відповідей на запитання під час захисту випускної кваліфікаційної роботи – уміння стисло і чітко викласти результати дослідження, аргументовано відповісти на поставлені запитання, якісно презентувати результати дослідження.

При оцінюванні випускної кваліфікаційної роботи ЕК враховує не лише якість самого наукового дослідження, його наукову новизну, практичну значущість, вміння захистити сформульовані положення та висновки, але і його оформлення відповідно до встановлених вимог.

Результати захисту випускних кваліфікаційних робіт оцінюються за 100-баловою шкалою ДТЕУ, яка відповідно переводиться в шкалу ЄКТС.

Випускна кваліфікаційна робота, в якій, крім виконання основних вимог, зроблено власний критичний аналіз різних літературних джерел, представлено результати власних досліджень з використанням економіко-математичних методів, побудовано формалізовану модель проблеми, розрахунки і на їх основі - аргументовано висновки та обґрунтовано пропозиції, апробовано отримані результати дослідження у вигляді їх презентації на наукових конференціях, публікації статей або тез доповіді, а при її захисті здобувач вищої освіти показує глибокі знання з питань теми, оперує даними дослідження, вносить пропозиції по темі дослідження, під час доповіді вміло використовує презентацію, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання, може бути оцінена на 90-100 балів.

Випускна кваліфікаційна робота, яка носить дослідницький характер, оформлена за вимогами, які пред'являються до випускних кваліфікаційних робіт, матеріал викладено логічно і послідовно з відповідними висновками, має незначні мовні погрішності, а при її захисті здобувач вищої освіти показує знання з питань теми, оперує даними дослідження, під час доповіді вміло використовує презентацію, без особливих труднощів відповідає на поставлені запитання, може бути оцінена на 82-89 балів.

Випускна кваліфікаційна робота, яка носить дослідницький характер,

оформлена за вимогами, які пред'являються до випускних кваліфікаційних робіт, матеріал викладено логічно і послідовно з відповідними, але недостатньо аргументованими висновками; у структурі, мові і стилі роботи є лише незначні погрішності, а при її захисті роботи здобувач вищої освіти показує знання з питань теми, оперує даними дослідження, під час доповіді використовує презентацію, відповідає на поставлені запитання, може бути оцінена на 75-81 балів.

Випускна кваліфікаційна робота, в якій розкрито тему, прореферовано необхідні літературні джерела, проаналізовано відповідні інформаційні та статистичні бази даних, проведено експеримент, але яка має поверхневий аналіз та містить значну кількість суттєвих помилок, матеріал викладено непослідовно, сформульовано висновки без необхідного їх обґрунтування, а при її захисті здобувач вищої освіти відтворює значну частинутеоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень роботи за допомогою членів ЕК, може бути оцінена на 69-74 балів.

Випускна кваліфікаційна робота, яка носить дослідницький характер, оформлена за вимогами, які пред'являються до кваліфікаційних робіт, але має недостатньо критичний аналіз, матеріал викладено непослідовно та необґрунтовано, має значні зауваження рецензента щодо змісту; основні тези роботи розкриті, але недостатньо обґрунтовані, нечітко сформульовано висновки, пропозиції і рекомендації, а при її захисті ілюстративний матеріал здобувач вищої освіти не коментує, виявляє невпевненість, показує слабкі знання питань теми, не дає вичерпні аргументовані відповіді на запитання, може бути оцінена на 60-68 балів.

Випускна кваліфікаційна робота, яка не носить дослідницького характеру, не має аналізу і не відповідає вимогам, не має висновків або вони носять декларативний характер; у відгуках наукового керівника і рецензента є критичні зауваження, під час захисту здобувач вищої освіти при відповіді припускається грубих помилок, а також відсутня презентація доповіді, - може бути оцінена на 35-59 балів.

Випускна кваліфікаційна робота, яка не носить дослідницького характеру, не має аналізу і не відповідає вимогам, не має висновків або вони носять декларативний характер; у відгуках наукового керівника і рецензента є критичні зауваження, а при її захисті відсутня презентація доповіді, здобувач вищої освіти не може відповісти на жодне поставлене запитання, здобувач вищої освіти не знає теорії - може бути оцінена на 1-34 балів.

Рішення щодо підсумкового оцінювання приймається більшістю голосів членів ЕК за результатами захисту з урахуванням висновків наукового керівника та рецензентів.

Здобувач вищої освіти, який не захистив з поважних причин у встановлений строк випускні кваліфікаційну роботу, має право на повторну атестацію протягом наступних трьох років під час роботи ЕК за тією ж освітньою програмою. Дата повторного захисту визначається наказом ректора ДТЕУ.

Якщо захист випускної кваліфікаційної роботи визнається незадовільним,

ЕК визначає, чи може здобувач вищої освіти подавати на повторний захист ту ж роботу з доопрацюванням, чи він повинен підготувати випускню кваліфікаційну роботу за новою темою.

Захист випускної кваліфікаційної роботи за іншою темою можливий не раніше ніж через рік.

**Зразок написання
заяви на закріплення теми бакалаврської випускної
кваліфікаційної роботи**

Завідувачу кафедри світової економіки
професору Дугінець Г.В.

*здобувача/ки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності
освітньої програми
курсу ___ групи,
ПІБ*

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему випускної кваліфікаційної роботи:

на матеріалах

(повна юридична назва підприємств, місце знаходження)

_____ дата

_____ підпис здобувача

Зразок титульної сторінки

**Державний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки**

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Активізація участі підприємств середнього бізнесу України в
міжнародній торгівлі
(на матеріалах ТОВ «Укрімпекс» м. Київ)**

Студента (ки) _ курсу, _ групи,
спеціальності 292

«Міжнародні економічні
відносини»
освітньої програми
«Міжнародна
торгівля»

підпис

Прізвище, ім'я
по батькові

Науковий керівник
науковий ступінь,
вчене звання

підпис

Прізвище, ім'я
по батькові

Гарант освітньої
програми
науковий ступінь,
вчене звання

підпис

Прізвище, ім'я
по батькові

Київ 202_

Державний торговельно-економічний університет

Факультет _____ Кафедра _____
Спеціальність, _____ освітня програма _____

Затверджую

Зав. кафедри _____

«__» _____ 20__ р

**Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентів**

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченого проекту (роботи)

3. Цільова установка та вихідні дані до проекту (роботи)

Мета проекту (роботи) _____

Об'єкт дослідження _____

Предмет дослідження _____

4. Перелік графічного матеріалу _____

ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Тематичний напрямок : 1. Умови розвитку міжнародної торгівлі.

Тема: Зовнішньоторговельний потенціал та можливості розширення експорту сільськогосподарської продукції на ринки країн ЄС.

Вступ.

РОЗДІЛ 1. Дослідження умов розвитку експорту сільськогосподарської продукції підприємствами України.

1.1. Характеристика експортного потенціалу та умов експорту сільськогосподарської продукції підприємствами України .

1.2. Аналіз умов торгівлі сільськогосподарською продукцією підприємствами України.

РОЗДІЛ 2. Вибір потенційного ринку збуту сільськогосподарської продукції підприємствами України в країнах ЄС.

2.1. Оцінка потенційних можливостей з експорту сільськогосподарської продукції підприємствами України на ринки країн ЄС.

2.2. Обґрунтування потенційного ринку збуту сільськогосподарської продукції підприємствами України в країні ЄС.

2.3. Прогноз обсягів експорту сільськогосподарської продукції підприємствами України на ринки країн ЄС .

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

Тематичний напрям: 2. Форми організації та проведення міжнародної торгівлі.

Тема: Активізація участі підприємств малого бізнесу України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Вступ.

РОЗДІЛ 1. Роль та місце підприємств малого бізнесу в міжнародній торгівлі.

1.1. Характеристика ролі та місця підприємств малого бізнесу в зовнішній торгівлі України.

1.2. Аналіз участі підприємств малого бізнесу в зовнішній торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

РОЗДІЛ 2. Виявлення напрямків активізації участі підприємств малого бізнесу України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією.

2.1. Оцінка результативності (збалансованості, пропорційності, ефективності) участі підприємств малого бізнесу у зовнішній торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

2.2. Обґрунтування заходів щодо покращення ефективності участі підприємств малого бізнесу у зовнішній торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

2.3. Очікуваний економічний ефект від участі підприємств малого бізнесу України у зовнішній торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

Тематичний напрям: 3. Види міжнародної торгівлі.

Тема :Стан та перспективи розвитку експорту сільськогосподарської продукції підприємствами України.

Вступ.

РОЗДІЛ 1. Особливість участі України в міжнародній торгівлі зерновою продукцією.

1.1. Характеристика ролі та місця України в міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією.

1.2. Аналіз стану зовнішній торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

РОЗДІЛ 2. Визначення перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

2.1. Оцінка конкурентоспроможності України на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції.

2.2. Обґрунтування перспективних напрямків розвитку зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією.

2.3. Прогнозування обсягів зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією у плановому періоді.

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

Тематичний напрям: 4. Зовнішньоторговельна політика країни.

Тема : Вдосконалення системи захисту вітчизняного виробника від недобросовісного імпорту сільськогосподарської продукції

Вступ.

РОЗДІЛ 1. Сутність та особливість імпорту Україною сільськогосподарської продукції.

1.1. Характеристика впливу іноземного імпорту на економіку країни імпортера.

1.2. Аналіз умов імпорту сільськогосподарської продукції в Україну.

РОЗДІЛ 2. Визначення параметрів захисту національного товаровиробника від недобросовісного імпорту.

2.1. Оцінка наслідків від недобросовісного імпорту сільськогосподарської продукції для економіки України.

2.2. Обґрунтування заходів регулювання щодо запобігання (мінімізації) негативних наслідків від недобросовісного імпорту сільськогосподарської продукції .

2.3. Визначення економічного ефекту від запропонованих заходів щодо регулювання недобросовісного імпорту сільськогосподарською продукцією.

Висновки і пропозиції

Список використаних джерел

Додатки

Перелік показників, які підлягають аналізу при виконанні ВКР

Розділ	Показник	Розрахунок та характеристика показника
Аналіз умов торгівлі країни	Індекс цінних умов торгівлі ($T_{y,t}^c$)	<p>Характеризує в якій мірі країна втрачає (виграє) від зміни цін товарів у зовнішній торгівлі з певною країною або за певною товарною групою за відповідний період часу. Розраховується як відношення зведеного індексу середньої ціни експорту до зведеного індексу середньої ціни імпорту за поточний період у порівнянні з базисним періодом:</p> $T_{y,t}^c = \frac{I_{pe}}{I_{pi}}$ <p>Де, I_{pe} - зведений індекс середньої ціни експорту за поточний період у порівнянні з базисним періодом; I_{pi} - зведений індекс середньої ціни імпорту за поточний період у порівнянні з базисним періодом; Якщо, $T_{y,t}^c > 1$, цінові умови торгівлі країни покращились; Якщо, $T_{y,t}^c < 1$, цінові умови торгівлі країни погіршились; Якщо, $T_{y,t}^c = 1$, цінові умови торгівлі країни не змінились;</p>
	Індекс кількісних умов торгівлі ($T_{y,t}^k$)	<p>Характеризує в якій мірі країна втрачає (виграє) від зміни кількості товарів у зовнішній торгівлі з певною країною або за певною товарною групою за відповідний період часу. Розраховується як відношення індексу фізичного обсягу експорту до індексу фізичного обсягу імпорту за поточний період у порівнянні з базисним періодом:</p> $T_{y,t}^k = \frac{I_{qe}}{I_{qi}}$ <p>Де, I_{qe} - зведений індекс фізичного обсягу експорту за поточний період у порівнянні з базисним періодом; I_{qi} - зведений індекс фізичного обсягу імпорту за поточний період у порівнянні з базисним періодом; Якщо, $T_{y,t}^k > 1$, кількісні умови торгівлі країни покращились; Якщо, $T_{y,t}^k < 1$, кількісні умови торгівлі країни погіршились; Якщо, $T_{y,t}^k = 1$, кількісні умови торгівлі країни не змінились;</p>
2. Аналіз можливостей до взаємної торгівлі	індекс інтенсивності торгівлі (ІІТ).	<p>Даний індекс дозволяє в'яяснити, чи є рівень торгівлі між двома країнами оптимальним на основі визначення частки експорту однієї країни в іншу по відношенню до частки країни імпорту в світовому експорті:</p> $ІІТ = \left(\frac{E_g^s}{E_g}\right) / \left(\frac{E_w^s}{E_w}\right)$ <p>де, E_w^s – обсяг світового експорту w в країну s.; E_g^s – обсяг експорту g-ю країною в s-ту країну товарів(послуг); E_g - обсяг експорту країною q товарів(послуг) в цілому; E_w - обсяг світового експорту товару (послуг); Індокси більше (менше) одиниці свідчать про більш високий (менший) рівень торговельних потоків між країнами ніж очікувалось,</p>
	індекс компліментарності (відповідності) CI.	<p>характеризує можливості країн для розвитку взаємної торгівлі. Найбільш високе значення індексу свідчить про більш сприятливі можливості для розвитку взаємної торгівлі між двома країнами.</p> $CI_s^g = \frac{\sum_{i=1}^n hi_g^i - he_s^i }{2} \quad 0 < CI < 50\%$ <p>де CI_s^g – індекс компліментарності країни g із країною s; hi_g^i – частка імпорту товару i в загальному імпорті країни g; he_s^i – частка експорту товару i в загальному обсязі експорту країни s;</p>

3.Аналіз збалансованості торгівлі країни	Сальдо торговельного балансу. (СТБ)	різниця між грошовими надходженнями від експорту і грошовими витратами з імпорту за певний проміжок часу. Характеризує збалансованість торгівлі країни, групи країн. $СТБ = З.Ех. - З.Ім$ Якщо, $З.Ех. > З.Ім$, то сальдо додатне, а торговельний баланс активний. Якщо, $З.Ех. < З.Ім$, то сальдо від'ємне, а торговельний баланс пасивний. Якщо, $З.Ех. = З.Ім$, то сальдо нульове,
	Індекс покриття імпорту (І покр.)	дає можливість порівнювати країни за станом їх торговельних балансів. Індеси покриття імпорту експортом розраховуються не тільки по окремих країнах, а й по їх групах та світу в цілому. $І \text{ покр.} = З.Ех. / З.Ім$ Де $З.Ех.$ - загальний обсяг експорту; $З.Ім.$ - загальний обсяг імпорту ; Якщо індекс менший за 100, то торговельний баланс має від'ємне сальдо; Якщо перевищує 100, то він має позитивне сальдо.
	Індекс чистої торгівлі (І ч.т.)	показує по кожному з товарів (або товарній групі) рівень перевищення експорту над імпортом (при позитивному значенні індексу) або рівень перевищення імпорту над експортом (при від'ємному значенні індексу). Значення «-1» та «+1» відповідно є екстремальними. Інші від'ємні значення демонструватимуть ступінь перевищення імпорту над експортом, а інші позитивні — відповідно ступінь перевищення експорту над імпортом $I_{ч.т.} = \frac{Ex_i - Im_i}{Ex_i + Im_i} \quad -1 < I_{ч.т.} < 1$ де Ex_i —обсяг експорту і-ї (го) продукції, країни, регіону, групи країн; Im_i – обсяг імпорту і-ї (го) продукції, країни, регіону, групи країн; Значення «-1» та «+1» відповідно є екстремальними. Інші від'ємні значення демонструватимуть ступінь перевищення імпорту над експортом, а інші позитивні — відповідно ступінь перевищення експорту над імпортом
	Індекс випередження експорту (І вп.)	Вимірює різницю між середньорічним темпом зростання експорту країни та темпом зростання її імпорту. Характеризує ступінь випередження зростання експорту над імпортом. $Івп. = \left(\frac{ЗЕ_t}{ЗЕ_{t-1}} - \frac{ЗІ_t}{ЗІ_{t-1}} \right) \quad -1 < Івп. < 1$ Значення більше 0 вказує на більш швидке зростання експорту над імпортом та навпаки значення менше 0 вказує на більш швидке зростання імпорту над експортом.
	Абсолютне випередження експорту Аб.вп.	Вимірює різницю між середньорічним темпом зростання експорту країни та темпом зростання її імпорту. Показує залежність зростання експорту від зростання імпорту $Аб.вп. = (ЗЕ_t - ЗЕ_{t-1}) - (ЗІ_t - ЗІ_{t-1})$ Значення більше 0 вказує на високу залежність зростання експорту від імпорту та навпаки значення менше 0 вказує на низьку залежність експорту від імпорту.

4. Аналіз конкурентоспроможності товарів на зовнішніх ринках	Індекс виявлених порівняльних переваг (Relative Comparative Advantage Index), RCA (індекс Ліснера-Баласси)	<p>характеризує порівняну конкурентоспроможність товарів на зовнішніх ринках. Індекс RCA розрахований по всіх групах товарів показує рівень експортного потенціалу країни. Для окремого товару чи товарної групи індикатор дозволяє виявити розширення або обмеження країною випуску товару, у якому закладено торговий потенціал. При взаємному розрахунку індекс RCA може використовуватись у якості критерію відбору торговельних партнерів в межах моделі міжгалузевої міжнародної торгівлі. Індекс RCA розраховується за формулою:</p> $RCA_{ij} = \frac{E_{ij}}{E_j} : \frac{E_w^i}{E_w}$ <p>Де, E_{ij} та E_w^i - відповідно, вартісний обсяг експорту товару j для країни i та світового експорту товару j;</p> <p>E_j та E_w – загальні обсяги експорту обраної країни та світу.</p> <p>Значення індексу змінюються в межах: від 0 до 1 у випадку відсутності спеціалізації на виробництво певного товару; від 1 до нескінченності за умови наявності такої спеціалізації.</p> <p>Значення індексу RCA можна поділити на чотири групи: А, В, С та D. Група "А" ($0 < RCA \leq 1$) означає, що в міжнародній торгівлі даними товарами країна не має порівняльних переваг. Група "В" ($1 < RCA \leq 2$) означає, що міжнародна торгівля країни цими товарами має слабо виражені порівняльні переваги; Група "С" ($2 < RCA \leq 4$) – означає, що в міжнародній торгівлі цими товарами країна має середньо виражені порівняльні переваги;</p> <p>Група "D" ($4 < RCA \leq \infty$) – означає, що в міжнародній торгівлі цими товарами країна має значні порівняльні переваги.</p>
	Індекс виявлених симетризованих порівняльних переваг (індекс Ларсена) RSCA	<p>характеризує порівняльну конкурентоспроможність товарів з урахуванням усунення нерівномірності розподілу значень індексу RCA, який визначається</p> $RSCA = (RCA - 1)(RCA + 1)$ <p>Нижня межа індексу – (-1), верхня – (1). Від’ємні значення свідчать про відсутність переваг, додатні ж представляють продукцію, в зовнішній торгівлі якою спеціалізується певна країна.</p>
	Індекс відносної експортної конкурентоспроможності (Relative Export Advantage Index) RXA	<p>характеризує співвідношення питомої ваги експорту країною тієї чи іншої продукції у загальному світовому експорті цієї продукції до питомої ваги загального експорту країни у загальному світовому експорті. Індекс відносних порівняльних переваг RCA та индекс відносної експортної конкурентоспроможності RXA по суті описують один процес, та їх можна визначити за формулою:</p> $RCA = RXA = \frac{E_j^i / \sum_n E_j^n}{\sum_k E_i^k / \sum_n \sum_k E_k^n}$ <p>за умови, що $n \neq i, k \neq j$, дане обмеження відрізняє цей индекс від RCA. де X – експорт, i – країна, j – товар, n – сукупність країн, k – сукупність товарів.</p> <p>Значення індексу знаходиться в межах $[0; +\infty]$. Галузь, в експорті продукції якої спеціалізується країна, характеризується значенням більшим 1, а значення між 0 та 1 свідчать про відсутність переваг. Відмінність індексу RXA зводиться до того, що він відрізняється від оригінального RCA тим, що не враховує однакові країни й товари в чисельнику і в знаменнику</p>
	Індекс фактичних	характеризує порівняльну конкурентоспроможність країни в торгівлі певним товаром з урахуванням залежності країни в його імпорті. Індекс фактичних

	порівняльних переваг (Actual Comparative Advantage Index) (ACA)	порівняльних переваг певної країни за конкретною товарною групою визначається за формулою: $ACA = \frac{(E_j^i - I_j^i)}{[T_k^j - (T_w^i / T_w^k)]}$ Де, E_j^i - експорт і-го товару j-ї країни I_j^i - імпорт і-го товару j-ї країни; n – сукупність країн, ; k – сукупність товарів ; T = (E+I)/2.
	Індекс відносних торговельних переваг RTA (Relative Trade Advantage Index)	характеризує порівняльну перевагу країни в експорті певного товару з урахуванням транзитних перевезень. При розрахунку індексу відносних торговельних переваг до уваги одночасно беруться показники експорту та імпорту певного товару. $RTA = RXA_{ij} - RMP_{ij}$, де RXA – індекс відносної експортної конкурентоспроможності j - го товару в i - й країні RMP індекс відносної залежності від імпорту RMP j - го товару в i - й країні. Додатне значення цього показника вказує на відносні конкурентні переваги у зовнішній торгівлі, а від’ємне – на відносні конкурентні невігоди
	Індекс торгової спеціалізації TSI (Trade Specialization Index)	характеризує порівняльну конкурентоспроможність країни у межах двосторонніх торговельних відносин. Індекс торгової спеціалізації є найбільш використовуваним показником при оцінці взаємної порівняльної конкурентоспроможності виробництва товарів двох країн. Для окремого виду товару (товарної групи) він розраховується на основі статистики щодо експорту – імпорту за наступною формулою: $TSI = \frac{(E_j^i - I_j^i)}{(E_j^i + I_j^i)}$ Де, E_j^i – вартісний обсяг експорту даного товару з країни і до країни j; I_j^i – вартісний обсяг імпорту цього товару до країни і з країни j. Значення індикатора зосереджені на відрізку від -1 до 1. Про наявність конкурентної переваги, наслідком якої є спеціалізація країни на виробництві та експорті товару, свідчать додатні значення індикатора, що прямують до одиниці по мірі зростання порівняльної переваги.
5. Аналіз впливу міжнародної торгівлі на економічний розвиток країни, регіону	Експортна квота (Ke)	характеризує відкритість економіки країни, групи країн або регіонів від участі у міжнародному поділі праці. Визначається як обсяг експорту країни, групи країн або регіону до валового внутрішнього продукту країни, групи країн або регіону. $K_e = \frac{Ex}{ВВП} \times 100 \%$ Де, Ex – обсяг експорту (галузі, регіону, країни, групи країн); ВВП – Валовий внутрішній продукт (регіону, країни, групи країн)
	Імпортна квота (Ki)	визначається як частка імпорту у валовому внутрішньому продукті країни, групи країн або регіонів характеризує також рівень залежності країни, групи країн та регіонів від імпорту товарів і послуг. Розраховується за формулою $K_i = \frac{Im}{ВВП} \times 100 \%$ Де, Im – обсяг імпорту (галузі, регіону, країни, групи країн); ВВП – Валовий внутрішній продукт (регіону, країни, групи країн)
	Зовнішньоторговельна квота (Kzt):	показник, що характеризує залежність економічного розвитку країни, групи країн або регіонів від міжнародної торгівлі. Визначається як відношення суми вартості експорту та імпорту, поділеної наполовину і співставленої з обсягом валового внутрішнього продукту за формулою $K_{zm} = \frac{0,5(Ex + Im)}{ВВП} \times 100 \%$ Де, Ex – обсяг експорту (галузі, регіону, країни, групи країн); Im – обсяг імпорту (регіону, країни, групи країн); ВВП – Валовий внутрішній продукт (регіону, країни, групи країн).

	Коефіцієнт участі країни у міжнародному поділі праці, (Кмпп)	<p>характеризує ступінь участі країни в міжнародній торгівлі та визначається за відношенням частки країни у світовому експорті до частки країни у світовому ВВП. Розрахунок коефіцієнта здійснюється за формулою:</p> $K_{мпп} = \frac{Ex_i / Ex_c}{ВВП_i / ВВП_c} \times 100\%$ <p>Де, ВВП_і – валовий внутрішній продукт і-ї країни; Ex_і — експорт і-ї країни; Ex_с — світовий експорт; ВВП_с — світовий валовий внутрішній продукт. Якщо Кмпп і > 1, тобто Ex_і/Ex_с > ВВП_і/ВВП_с, то це свідчить про активну участь країни у МПП. Однак значне перевищення Ex_і/Ex_с над ВВП_і/ВВП_с може також характеризувати слабкість економіки, гіпертрофованій розвиток експортного сировинного сектора</p>
	Індекс експортної орієнтації галузі (регіону, країни, групи країн) I _{о.е}	<p>характеризує ступінь експортної орієнтації галузі, регіону, країни, групи країн у виробництві і-го виду продукції визначається як відношення обсягу експорту і-го виду продукції (товарів послуг) окремою галуззю, регіоном, країною, групою країн до сукупний обсяг виробництва і-го виду продукції (товарів послуг) окремою галуззю, регіоном, країною, групою країн</p> $I_{о.е} = \frac{Ex_i}{V_{вир.і}} \times 100\%$ <p>Де, Ex_і – обсяг експорту і-го виду продукції (товарів послуг) окремою галуззю, регіоном, країною, групою країн V_{вир.і}- сукупний обсяг виробництва і-го виду продукції (товарів послуг) окремою галуззю, регіоном, країною, групою країн</p>
	Індекс імпоротної залежності (Імп.зал.)	<p>відношення обсягу імпорту певного товару до обсягу його споживання в країні , групі країн. Імпорту залежність можна охарактеризувати як залежність країни або групи країн від зовнішнього ринку в яких–небудь товарах або їх групах внаслідок відсутності в країні або групі країн необхідних для виробництва потужностей, сировини, кваліфікованих кадрів або через причини економічного та політичного характеру. $I_{мп.зал.} = 3. Ім.і / Dі$</p> <p>Де. 3.Ім.і – загальний імпорт і-го товару; Dі- внутрішній попит на і-ту продукцію. Значення коефіцієнта розміщують у межах: – Позитивне значення показника визначає імпорту незалежність країни, групи (країна задовольняє потребу у товарі і самостійно). – Негативне значення показника характеризує велику імпорту залежність країни або групи країн (країна задовольняє потребу в товарі і повністю за рахунок імпорту).</p>
8.Аналіз динамік и экспорт у/ імпорту підприємства, країни,	Темп зростання міжнародної торгівлі T _z	<p>Темп зростання міжнародної торгівлі T_z – відношення поточного рівня абсолютного показника Y_t до його попереднього рівня Y_{t-1} (ланцюговий) або початкового рівня Y₁ (базисний). Він показує загальну тенденцію щодо зростання або зниження абсолютного показника розвитку міжнародної торгівлі:</p>
	Ланцюговий	$T_z^l = \frac{y_t}{y_{t-1}} \cdot 100\%$
	Базисний	$T_z^b = \frac{y_t}{y_1} \cdot 100\%$
	Середній	$\bar{T}_z = \sqrt[t-1]{\frac{y_t}{y_1}} \cdot 100\%$
	Темп приросту міжнародної торгівлі, % T _p	<p>Темп приросту міжнародної торгівлі T_p – відношення абсолютного приросту до попереднього (ланцюговий) або початкового (базисний) рівнів. Він показує, на скільки у відсотках збільшився або зменшився поточний рівень абсолютного показника розвитку міжнародної торгівлі.</p>
Ланцюговий	$T_p^l = T_z^l - 100\%$	
Базисний	$T_p^b = T_z^b - 100\%$	

		Середній	$\bar{T}_p = \bar{T}_z - 100\%$
	Абсолютний приріст міжнародної торгівлі Δy	<i>Абсолютний приріст міжнародної торгівлі</i> Δy – визначається як різниця між поточним рівнем абсолютного показника Y_t та його попереднім рівнем Y_{t-1} (ланцюговий) або початковим рівнем Y_1 (базисний). Характеризує кількісну зміну абсолютного показника розвитку міжнародної торгівлі	
		Ланцюговий	$\Delta y_t^l = y_t - y_{t-1}$
		Базисний	$\Delta y_t^b = y_t - y_1$
		Середній	$\Delta \bar{y} = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$
9. Аналіз структури міжнародної торгівлі	індекс внутрішньогалузевої торгівлі країни ПТ (індекс Грубеля –Ллойда)	характеризує ступінь внутрішньогалузевої торгівлі товарами. Чим вищим є значення показника, тим більшою є частка внутрішньогалузевої торгівлі. Індекс може набувати значення від 0, що означає повну відсутність внутрішньогалузевої торгівлі, до 1, що є свідченням повністю інтегрованої торгівлі виробничою продукцією. Де, E_g^i – обсяг експорту g-ю країною i-того товару(послуги); E_g – обсяг експорту країною q товарів(послуг) в цілому; I_q^i – обсяг імпорту країною q, i-того товару (послуги); I_q – обсяг імпорту країною q, товарів (послуг) в цілому;	
		Для збалансованої торгівлі	$ИТ(G - Li)b = \frac{(E_g^i + I_g^i) - E_g^i - I_g^i }{E_g + I_g} = 1 - \frac{ E_g^i - I_g^i }{E_g^i + I_g^i}$
		Для незбалансованої торгівлі	$ИТ(G - Li)nb = 1 - \frac{\left \frac{E_g^i}{E_g} - \frac{I_g^i}{I_g} \right }{\left(\frac{E_g^i}{E_g} + \frac{I_g^i}{I_g} \right)}$
		індекс концентрації експорту (індекс Хіршмана) (H_i)	застосовується у світових зіставленнях і показує, наскільки широкий спектр товарів експортує країна. $H_i = \left(\sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{E_g^i}{E_g} \right)^2} - \sqrt{\frac{1}{n}} \right) : \left(1 - \sqrt{\frac{1}{n}} \right) \quad 0 < H_i < 1$ де , n- число товарних груп (за класифікацією ООН кількість видів продукції складає 239).
	індекс диверсифікації експорту DEI (індекс Герфінделя-Хіршмана).	<i>Нормативний індекс диверсифікації експорту показує який широкий спектр товарів що країна експортує:</i> $DEI = \left(\left(\frac{E_g^i}{\sum_{i=1}^n E_g^i} \right)^2 - \sqrt{\frac{1}{n}} \right) : \left(1 - \sqrt{\frac{1}{n}} \right) \quad 0 < DEI < 1$	
	індекс географічної концентрації експорту товару Sk	характеризує стан світового ринку конкретного товару за такими ознаками: кількість експортерів та частка основного експортера. $Sk = \sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{E_g^i}{E_w} \right)^2}$ Де, n — кількість країн-експортерів товару і. Якщо індекс має значення нижче 0,1 (або 1.000) — незначна концентрація ринку, Якщо індекс має значення від 0,1 до 0,18 (або від 1.000 до 1.800) — середня концентрація ринку, Якщо індекс має значення вище 0,18 (або 1.800) — висока концентрація ринку	
	індекс відхилення експорту	використовується, для визначення розбіжностей у структурі зовнішньої торгівлі країн, експорт яких є достатньо різнобічним. $DvI_e = \frac{\sum_{i=1}^n he_{g,n}^i - he_w^i }{100\%} \quad 0 < DvI_e < 1$ де, DvI_e – індекс відхилення експорту країни;	

		$h_{g,n}^i$ - частка і-го товару в загальному експорті країни g або групи країн n; h_w^i – частка і-го товару в загальному світовому експорті.
	<i>коефіцієнта структурних зрушень (Ксз)</i>	<p><i>Характеризує зміни в товарній структурі експорту-імпорту</i></p> $Ксз = \frac{\sum_i^n h_1^i - h_0^i }{n} \quad 0 < CI < 100\%$ <p>де, h_1^i – частка і-го товару (послуги) в загальному експорті (імпорті) країни (групи країн, світу) у фактичному (поточному) періоді; h_0^i – частка і-го товару (послуги) в загальному експорті (імпорті) країни (групи країн, світу) у базисному (прогнозному) періоді</p> <p><i>Характеризує зміни в географічній структурі експорту-імпорту</i></p> $Ксз = \frac{\sum_i^n h_1^{j,g,n} - h_0^{j,g,n} }{n} \times 100\% \quad 0 < CI < 100\%$ <p>де, $h_1^{j,g,n}$ – частка j-го регіону країни, g – і країни, n-ї групи країн в загальному експорті (імпорті) країни (групи країн, світу) у фактичному (поточному) періоді; $h_0^{j,g,n}$ – частка j-го регіону країни, g – і країни, n-ї групи країн в загальному експорті (імпорті) країни (групи країн, світу) у базисному (прогнозному) періоді;</p> <p>Значення коефіцієнта структурних зрушень може коливатись в межах від 0 до 100%. Значення ближче до 0 свідчать про незначні зрушення в товарній структурі експорту або імпорту. І навпаки, значення які розташовані ближче до 100% свідчать про суттєві зміни в структурі міжнародної торгівлі.</p>
10. <i>Аналіз пропорційності експорту/імпорту країни</i>	Коефіцієнт локалізації експорту та імпорту (Лек.; Лім;)	<p><i>Коефіцієнт локалізації експорту та імпорту (Лек.; Лім;)</i> є показником географічної асоціації, який характеризує ступінь відповідності територіального розподілу експорту та імпорту розподілу виробничих можливостей, чисельності населення, фінансових ресурсів, інвестицій, обсягу створеного валового продукту тощо, окремих країн, груп країн, регіонів</p> $Le / im = \frac{\frac{1}{2} \sum_i^n xi - yi }{100},$ <p>де xi – частка i-ї країни, групи країн, регіону у загальному обсязі факторної ознаки (населення, інвестицій, ВВП тощо); yi – частка i-го регіону у загальному обсязі результативного явища (експорту, імпорту); n – чисельність i-х країн, регіонів.</p> <p>Чим ближче коефіцієнт локалізації до 0, тим більше збігається розподіл експорту та імпорту з розподілом даного фактору, і відповідно більше пов'язаний з ним. За кожною країною, групою країн або регіоном розраховується також інший показник географічної асоціації:</p>
	Індекс локалізації експорту або імпорту (І ек.; І ім;)	<p><i>Індекс локалізації експорту або імпорту (І ек.; І ім;)</i> який показує, якою мірою не збігаються частка країни, групи країн або регіону в загальному обсязі експорту або імпорту з часткою того чи іншого фактору.</p> $le / im = \frac{xi}{yi} \cdot 100$

Орієнтовні міжнародні інтернет-джерела, які можуть послугувати
інформаційною базою дослідження

Таблиця Е.1.

№	Джерело	Електронний ресурс	Статистична інформація про
1	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО)	http://www.fao.org/economic/est/trade-and-markets-home/en/#.XZw6xc7FLhk	Стан сільськогосподарських товарних ринків за роками Короткий опис торгової політики ФАО Торгові та продовольчі стандарти
2	Світовий банк	https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?view=chart	1. Імпорт товарів і послуг (% від ВВП); 2. Експорт товарів і послуг (% від ВВП);
3	WITS (World Integrated Trade Solution)	https://wits.worldbank.org	Статистика міжнародної торгівлі за країною і за показниками розвитку та митна статистика
4	Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD)	https://stats.oecd.org/Index.aspx?themetreeid=-200	Міжнародна торгівля і платіжний баланс в тому числі: 1. Торгівля доданою вартістю; 2. Статистика міжнародної збалансованої торгівлі 3. Статистика міжнародної торгівлі послугами (ITSS) 4. Платіжний баланс (БОР) 5. Статистика міжнародної торгівлі товарами (щомісяця і щокварталу) 6. Міжнародні транспортні та страхові витрати на торгівлю товарами (ITIC) 7. Архівна статистика міжнародної торгівлі
5	Статистична база даних Міжнародного енергетичного агентства (IEA)	https://webstore.iea.org/key-world-energy-statistics-2019	Міжнародні товарні потоки енергетичними та супутніми товарами; Цінова кон'юнктура ринку енергоносіїв
6	Міждержавний статистичний комітет Співдружності Незалежних Держав	http://www.cisstat.com/	Зовнішня торгівля країн СНД;
7	МВФ, International Monetary Fund Статистична база даних Міжнародного валютного фонду	https://www.imf.org/external/damapper/datasets/WEO	Стан та прогноз розвитку міжнародної торгівлі за групами країн. Надає дані про розподіл експорту та імпорту країн-партнерів за країнами та територіями. Статистика платіжного балансу країн
8	МВФ, Спеціальний стандарт поширення даних (DSBB)	https://dsbb.imf.org/egdds/dqafbase/country/AFG/category/MET00	Міжнародна торгівля товарами за країнами
9	МВФ, International Monetary Fund	http://www.imf.org/en/Countries	Макроекономічні показники розвитку країн
10	МВФ, Департамент торговельної статистики (DOTS)	http://data.imf.org/?sk=9D6028D4-F14A-464C-A2F2-59B2CD424B85&slid=1514498232936	Світовий експорт; Торговельний баланс; Експорт та імпорт товарів (5 найбільших економік); Експорт та імпорт товарів за географічними регіонами; Експорт та імпорт товарів за країнами партнерами
11	Європейська економічна комісія ООН, Статистична база даних	https://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/ru/STAT/STAT_20-ME_7-GLOBIND/ZZZ_ru_MENCGlobalY_r.px/	Загальний обсяг експорту у ВВП, %; Загальний обсяг торгівлі в ВВП, %; Частка імпорту у внутрішньому кінцевому попиті, %; Торговий баланс, значення в мільйонах доларів США, в поточних цінах; Торговий баланс в ВВП, %; Торговий баланс в загальному обсязі торгівлі, % Загальний обсяг торгівлі на душу населення в поточних цінах. Млн. дол. США; Ефективність експорту процентних пункти; Ефективність експорту в млн. дол. США в постійних цінах базового року; Покриття імпортом експорту, %; Темпи росту експорту, %;

			Темпи росту імпорту,%; Темпи росту загального обсягу торгівлі, %;
12	Статистичний відділ ООН	https://unstats.un.org/unsd/trade/data/tables.asp#t35	1.Загальна торгівля товарами за регіонами та країнами або райони в доларах США; 2.Загальний імпорт та експорт по країнах та регіонах в національній валюті; Індекси загального експорту та імпорту по країнам та регіонам: індекси та умови торгівлі в доларах США; Коефіцієнти конверсії зовнішньої торгівлі; Світовий товарний експорт за країнами походження та місцем призначення в доларах США
13	Статистика UNCTAD (Торгівля послугами за регіонами)	http://unctadstat.unctad.org/	Статистичні дані щодо міжнародної торгівлі товарами (загальна структура, структура за продуктом, показники торгівлі), міжнародної торгівлі послугами (загальна структура, торгівля за категоріями)
14	База даних Comtrade ООН	https://comtrade.un.org	Статистика міжнародної торгівлі, аналітичні таблиці профілю країн, товарні профілі (деталізація до 3-х знаків HS), щомісячні таблиці експорту та імпорту
15	Trade Helpdesk	http://trade.ec.europa.eu/tradehelp/	Вимоги до експорту в країни ЄС
16	Євростат Eurostat	https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-services	Міжнародна торгівля товарами країн ЄС; Міжнародна торгівля послугами країн ЄС.
17	Статистична база даних Всесвітньої торгівельної організації (WTO)	http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm https://www.wto.org/english/tratop_e/tariffs_e/tariff_data_e.htm http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx та ін.	Статистичні дані щодо тарифних розкладів країн-членів СОТ, наявних тарифних та нетарифних обмежень у зовнішній торгівлі за певними товарними групами (деталізація до 4-х знаків HS), топ-імпортованих та експортованих товарів (деталізація до 4-х знаків HS) та ін.
18	International Trade Center (Міжнародний торговельний центр)	http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/	Інструменти аналізу ринку, інформація про ринок в розрізі країн, регіонів та окремих товарів, інтерактивний огляд та основні показники конкурентоспроможності, можливість вимірювання експортного потенціалу, вибору продуктів та партнерів
19	Світовий атлас даних	https://knoema.ru/atlas	Макроекономічні показники розвитку країн та загальна статистика щодо експортно-імпортних операцій
20	The observatory of economic complexity	https://atlas.media.mit.edu/publications/	Візуалізація огляду світової торгівлі у розрізі товарів та країн
21	Export Promotion Office	https://epo.org.ua/	Огляди економіки країн та торговельна статистика з експорту-імпорту (топ-10 видів продукції з деталізацією до 4-х знаків HS)

**Орієнтовні національні інтернет-джерела, які можуть
послугувати інформаційною базою дослідження**

№	Джерело	Електронний ресурс	інформація про
1.	Сайт Державної служби статистики України	http://www.ukrstat.gov.ua	Географічна, та товарна структура зовнішньої торгівлі товарами; Географічна структура зовнішньої торгівлі та структура зовнішньої торгівлі послугами за видами; Географічна та товарна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС; Географічна структура зовнішньої торгівлі послугами та структура зовнішньої торгівлі послугами (за видами) з країнами ЄС; Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами; Експорт-імпорт регіонів України у торгівлі товарами та послугами з країнами СНД та ЄС; Експорт- імпорт товарів суб'єктами господарювання за кількістю найманих працівників за видами економічної діяльності та у розрізі регіонів; Індeksi фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі у зовнішній торгівлі України товарами; Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі товарами та послугами; Динаміка зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу та за видами; Щоквартальні обсяги зовнішньої торгівлі послугами за країнами світу та за видами; Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу та країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі; Експорт-імпорт товарів за країнами світу та зовнішня торгівля товарами за країнами-партнерами; Сезонно скориговані щомісячні обсяги зовнішньої торгівлі товарами за країнами світу; Зовнішня торгівля послугами України з країнами світу (за видами послуг) та річні обсяги зовнішньої торгівлі послугами України з країнами світу (за видами послуг)
2	Міністерство закордонних справ України	https://mfa.gov.ua/	Двосторонні, регіональні торговельні відносини України з країнами світу; Міжнародні торговельні угоди України;
3	Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA	Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку України ; Прогностичні баланси попиту та пропозиції; Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України;. Інформація щодо стану використання експортно-імпортних квот; Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Перелік товарів, реекспорт яких з митної території України або з митної території третіх країн, потребує дозволу Міністерства економіки України; Ліцензування експорту та імпорту товарів; Торговельно-економічні зв'язки України з країнами світу; Міжнародна діяльність у сфері сільського господарства; Середні рівні цін на кольорові метали за результатами моніторингу цін на Лондонській біржі металів та Нью-Йоркській торговій біржі; Графіки зв'язаних та фактично застосовуваних імпортних тарифів у країнах-членах СОТ; Регіональні торговельні угоди; Угоди Світової організації торгівлі - СОТ; Обмежувальні заходи щодо товарів походженням з України на зовнішніх ринках; Повідомлення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну товарів; Обмежувальні заходи щодо імпорту товарів в Україну (антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи); Довідкова інформація щодо захисту торгових інтересів на зовнішніх ринках;
4	Державна митна служба України	https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri	Статистика декларування, переміщення товарів та транспортних засобів; Статистичний експорт та імпорт товарів; Оподаткований імпорт; Кількісний обсяг товарів, які було імпортовано. Стаки мита. Перелік обмежень. Реєстри. Класифікатори.
	Укрпромзовнішпекспертиза	http://www.expert.kiev.ua/ua/	Ціновий моніторинг, дайджест цін, експортний потенціал, ринкова кон'юнктура, маркетингові дослідження ринків, стратегічні розробки.
	Національний банк України	https://bank.gov.ua/statistic/sector-external/datasector-external#1	Офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за період); Індeksi реального ефективного обмінного курсу (РЕОК) та номінального ефективного обмінного курсу (НЕОК) гривні (динаміка); Зовнішня торгівля за видами діяльності; Зовнішня торгівля з країнами ЄС(географічна, товарна структура). Зовнішня торгівля з Російською Федерацією (географічна, товарна структура); Валютна структура розрахунків за статтями поточного рахунку

Перелік джерел інформації для отримання котирувальних цін*

Назва джерела інформації	Найменування товарів / груп товарів (кодів згідно з УКТЗЕД)
1. Інформаційно-аналітичні продукти цінного агентства Argus Media Ltd (https://www.argusmedia.com)	Руди та концентрати залізни, включаючи випалений пірит (2601); Вугілля кам'яне, антрацит; брикети, котуни та аналогічні види твердого палива, одержані з кам'яного вугілля (2701); Кокс і напівкокс із кам'яного вугілля, лігніту, бурого вугілля або торфу, агломеровані або неагломеровані; вугілля ретортне (2704 00); Нафта або нафтопродукти сирі, одержані з бітумінозних порід (мінералів) (2709 00); Нафта або нафтопродукти, одержані з бітумінозних порід (мінералів), крім сирих; продукти, в іншому місці не зазначені, з вмістом 70 мас. % або більше нафти чи нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних порід (мінералів), причому ці нафтопродукти є основними складовими частинами продуктів; відпрацьовані нафтопродукти (2710); Бітум нафтовий (2713 20 00 00); Чавун переробний та чавун дзеркальний у чушках, болванках або інших первинних формах (7201); Феросплави (7202); Відходи та брухт чорних металів; зливки чорних металів для переплавлення (шихтові зливки) (7204); Напівфабрикати з вуглецевої сталі (7207); Прокат плоский з вуглецевої сталі завширшки 600 мм або більше, гарячекатаний, неплакований, без гальванічного чи іншого покриття (7208); Плоский прокат з вуглецевої сталі, завширшки 600 мм або більше, холоднокатаний (обтиснений у холодному стані), неплакований, без гальванічного або іншого покриття (7209); Прокат плоский з вуглецевої сталі, завширшки менш як 600 мм, неплакований, без гальванічного або іншого покриття (7211); Прутки та бруски гарячекатані, вільно укладені в бунти, вироблені з вуглецевої сталі (7213); Інші прутки та бруски з вуглецевої сталі, без подальшого оброблення, крім кування, гарячого прокатування, гарячого волочіння або гарячого пресування, включаючи ті, що були піддані крученню після прокатування (7214)
2. Інформаційно-аналітичні продукти Агентства FastMarkets (https://www.fastmarkets.com), (https://www.fastmarkets.euromoney.com), (https://www.metalbulletin.com)	Руди та концентрати залізни, включаючи випалений пірит (2601); Чавун переробний та чавун дзеркальний у чушках, болванках або інших первинних формах (7201); Феросплави (7202); Відходи та брухт чорних металів; зливки чорних металів для переплавлення (шихтові зливки) (7204); Напівфабрикати з вуглецевої сталі (7207); Прокат плоский з вуглецевої сталі завширшки 600 мм або більше, гарячекатаний, неплакований, без гальванічного чи іншого покриття (7208); Плоский прокат з вуглецевої сталі, завширшки 600 мм або більше, холоднокатаний (обтиснений у холодному стані), неплакований, без гальванічного або іншого покриття (7209); Прокат плоский з вуглецевої сталі, завширшки менш як 600 мм, неплакований, без гальванічного або іншого покриття (7211); Прутки та бруски гарячекатані, вільно укладені в бунти, вироблені з вуглецевої сталі (7213); Інші прутки та бруски з вуглецевої сталі, без подальшого оброблення, крім кування, гарячого прокатування, гарячого волочіння або гарячого пресування, включаючи ті, що були піддані крученню після прокатування (7214)
3. Інформаційно-аналітичні продукти аналітичної компанії IHS Markit Ltd (https://ihsmarkit.com)	Руди та концентрати залізни, включаючи випалений пірит (2601); Вугілля кам'яне, антрацит; брикети, котуни та аналогічні види твердого палива, одержані з кам'яного вугілля (2701); Кокс і напівкокс із кам'яного вугілля, лігніту, бурого вугілля або торфу, агломеровані або неагломеровані; вугілля ретортне (2704 00)
4. Інформаційно-аналітичні продукти Refinitiv Holdings Ltd (https://www.refinitiv.ru)	Кукурудза, інша (1005 90 00 00); Пшениця і суміш пшениці та жита (меслин) (1001); Ячмінь (1003); Олія соняшникова або сафлорова та її фракції, сирі (1512 11); Відходи та брухт чорних металів; зливки чорних металів для переплавлення (шихтові зливки) (7204); Напівфабрикати з вуглецевої сталі (7207); Прокат плоский з вуглецевої сталі завширшки 600 мм або більше, гарячекатаний, неплакований, без гальванічного чи іншого покриття (7208); Плоский прокат з вуглецевої сталі, завширшки 600 мм або більше, холоднокатаний (обтиснений у холодному стані), неплакований, без гальванічного або іншого покриття (7209); Прокат плоский з вуглецевої сталі, завширшки менш як 600 мм, неплакований, без гальванічного або іншого покриття (7211); Інші прутки та бруски з вуглецевої сталі, без подальшого оброблення, крім кування, гарячого прокатування, гарячого волочіння або гарячого пресування, включаючи ті, що були піддані крученню після прокатування (7214); Вугілля кам'яне, антрацит; брикети, котуни та аналогічні види твердого палива, одержані з кам'яного вугілля (2701); Кокс і напівкокс із кам'яного вугілля, лігніту, бурого вугілля або торфу, агломеровані або неагломеровані; вугілля ретортне (2704 00); Нафта або нафтопродукти сирі, одержані з бітумінозних порід (мінералів) (2709 00); Нафта або нафтопродукти, одержані з бітумінозних порід (мінералів), крім сирих; продукти, в іншому місці не зазначені, з вмістом 70 мас. % або більше нафти чи нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних порід (мінералів), причому ці нафтопродукти є основними складовими частинами продуктів; відпрацьовані нафтопродукти (2710)
5. Інформаційно-аналітичні продукти компанії S&P Global Platts (S&P Global Inc.) (https://www.spglobal.com/platts/)	Кукурудза, інша (1005 90 00 00); Пшениця і суміш пшениці та жита (меслин) (1001); Ячмінь (1003); Олія соняшникова або сафлорова та її фракції, сирі (1512 11); Руди та концентрати залізни, включаючи випалений пірит (2601); Вугілля кам'яне, (2701); Кокс і напівкокс із кам'яного вугілля, (2704 00); Нафта або нафтопродукти сирі, одержані з бітумінозних порід (мінералів) (2709 00); Нафта або нафтопродукти, одержані з бітумінозних порід (мінералів), крім сирих; продукти, в іншому місці не зазначені, з вмістом 70 мас. % або більше нафти чи нафтопродуктів, одержаних з бітумінозних порід (мінералів), причому ці нафтопродукти є основними складовими частинами продуктів; відпрацьовані нафтопродукти (2710); Чавун переробний та чавун дзеркальний у чушках, болванках або інших первинних формах (7201); Феросплави (7202); Напівфабрикати з вуглецевої сталі (7207); Прокат плоский з вуглецевої сталі (7208); (7209); (7211); Прутки та бруски гарячекатані, (7213); Інші прутки та бруски з вуглецевої сталі, бє(7214);
6. Інформаційно-аналітичні продукти Державного підприємства "Держзовнішінформ" (https://www.dzi.gov.ua) (https://pricereview.com.ua)	Основні групи сировинних товарів (із урахуванням розділів бюлетеня за галузевим принципом)
7. Інформаційно-аналітичні продукти Державного підприємства "Укрпромзовнішпекспертиза" (https://www.expert.kiev.ua)	Сировинні товари промислового сектору (із урахуванням розділів видання за галузевим принципом)

Зразок оформлення списку використаних джерел

Закони України

Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ.

Нормативні акти

Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа» : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 651.

Монографії

Дугінець Г.В. Глобальні ланцюги вартості [текст]: монографія. – К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2018. – 412 с.

Книги колективного авторства

Економічний суверенітет України в умовах глобальних викликів: монографія: / А.А. Мазаракі / Мазаракі А.А., Т.М Мельник, В.В. Юхименко [та ін.]; за заг.ред.: А.А.Мазаракі - К.: Київ.нац.торг.-екон. ун-т, 2015. – 683 с.

Багатотомні видання

Міжнародна економіка : підручник: в 2 ч. / за ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – Ч. 1. – 564 с.

Підручники

Світовий ринок товарів та послуг: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за заг. ред. А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – К. : Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2015. – 720 с.

Перекладні видання

Рональд Бодчер. Програма сетевой академии Cisco CCNA 3 и 4. [3-е изд.] : [пер. с англ.] / Рональд Бодчер, К. Р. Киркендаль. – М. : изд. Дом «Вильямс», 2007. – 944 с.

Збірники наукових праць

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: ефективність, державне регулювання, конкурентоспроможність : зб. наук. ст. пр. Ч.2 / відп. ред. А.А. Мазаракі. – К. : Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2010. – 485 с.

Електронні ресурси

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030755.html

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ОСНОВНОГО ТЕКСТУ ТА ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Набір тексту випускної кваліфікаційної роботи здійснюється на комп'ютері через 1,5 міжрядкових інтервали (29-30 рядків на сторінці), друк - на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм); шрифт текстового редактора - WordTimesNewRoman чорного кольору. Висота шрифту - 14 пунктів. Поля: зліва - не менше 25 мм, справа - не менше 10 мм, зверху і знизу - не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту - однаковою.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи: **«ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ»** друкують великими жирними літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки).

Структурні частини **«ЗМІСТ», «ВСТУП», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ»** не мають номера. Інші структурні частини поділяються на розділи та підрозділи.

Розділи нумерують послідовно суцільною нумерацією в межах основної частини випускної кваліфікаційної роботи (між Вступом та Висновками та пропозиціями). Перед назвою розділу вказується слово **«РОЗДІЛ»** та його номер.

Підрозділи нумерують послідовно суцільною нумерацією в межах розділу. Перед назвою підрозділу ставиться номер розділу та номер підрозділу. Між номером розділу та номером підрозділу ставиться крапка.

Зміст має відповідати плану роботи. На сторінці зі змістом зазначається номер початкової сторінки кожної її складової. Якщо у роботі наводяться маловідомі скорочення, нові символи, позначення, то їх перелік надається перед вступом і вноситься до змісту як **«Перелік умовних позначень»**.

Сторінки роботи нумеруються арабськими цифрами (без знака №) у правому верхньому куті аркуша.

У роботі передбачено декілька видів нумерації.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, ілюстрацій, таблиць подають арабськими цифрами без знака **«№»**.

Усі сторінки роботи нумерують суцільною нумерацією у правому

верхньому куті листа без крапки, починаючи зі структурного розділу ЗМІСТ і закінчуючи останнім аркушем роботи.

Титульний аркуш роботи входить до суцільної нумерації сторінок, але на ньому номер сторінки не проставляється. На титульному аркуші зазначають повну назву закладу вищої освіти, кафедру, на якій виконано роботу, тему роботи, дані про здобувача, наукового керівника, а також гаранта освітньої програми, місто та рік подання випускної кваліфікаційної роботи до захисту. Скорочення в назвах закладу вищої освіти та теми роботи не допускаються.

Текст *основної частини* випускної кваліфікаційної роботи поділяють на розділи, підрозділи. Кожний розділ починають з нової сторінки.

Зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», без крапки, а потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Наприкінці номера підрозділу ставиться крапка. Наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими жирними літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Наприкінці заголовка крапки не ставлять.

Посилання в тексті на джерела наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки (крім газетних статей і випадків, коли посилаються на джерело в цілому). Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга цифра - номеру сторінки (наприклад, [32, с. 85]).

Фактичні та статистичні дані наводяться в однакових одиницях виміру: абсолютних (грн, дол. США, т, м, шт., г, ккал інші) або відносних (%).

Оформлення посилань.

При опрацюванні літератури, періодичних видань та складанні записів, слід звернути увагу на те, що вони можуть бути повними і точними (дослівно) або скороченими (короткий виклад). Так, наприклад, можна зробити: детальніші записосновних положень робіт, фактичного матеріалу тощо; короткі записи зі своїми роздумами або без них; виписки у вигляді цитат.

Під час роботи з різними джерелами (наукова та навчальна література, періодичні видання) здобувач виписує цитати. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, бо найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. У теоретичній частині на одній сторінці тексту можна наводити 2-3 цитати різних авторів.

Загальні вимоги до цитування такі:

1) текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

2) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні авторського тексту позначається трьома крапками, які можуть ставитися на початку, всередині та в кінці цитати;

3) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

4) при непрямому цитуванні (переказ, виклад думок інших авторів своїми словами) слід бути максимально точним щодо думок автора, коректним в оцінюванні його результатів і робити відповідні посилання на джерела;

5) цитування повинно бути оптимальним, враховуючи, що надмірне цитування створює враження компілятивності, а недостатнє - знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Рекомендується робити посилання на останні віщання авторів, публікації, з яких запозичені матеріали або окремі результати. На більш ранні видання можна посилатися у тих випадках, коли праці, в яких міститься необхідний матеріал, не перевидавалися.

При використанні відомостей, матеріалів з монографій, оглядових статей, інших джерел, що мають велику кількість сторінок, в посіщанні слід точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, на які є посилання в роботі.

Ілюстрований матеріал (окремі слова і вирази) наводять курсивом, в лапках (також курсивом) подають цитати з посиланням на автора та через кому на сторінку (прямим шрифтом).

Оформлення допоміжних матеріалів.

До допоміжних матеріалів відносять: *ілюстрації* (схеми, діаграми, графіки, креслення тощо), *формули*, *таблиці*, *додатки*.

Цифровий і текстовий матеріал бажано подавати у формі таблиць та рисунків.

Кожний розділ має містити щонайменше 1-2 ілюстрації та 1-2 таблиці. Ілюстрації слід наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, рекомендується розміщувати у додатках. За потреби, ілюстрації доповнюють або поясненнями, або коментарем.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер

ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації через крапку.

Номер, назва ілюстрації та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією по центру. Наприклад, другий рисунок першого розділу.

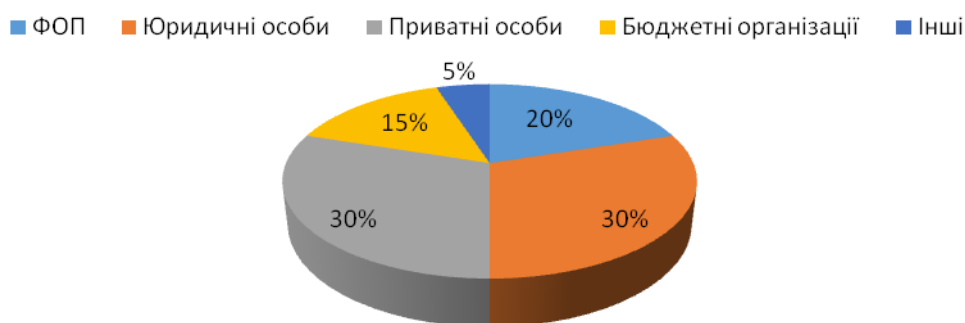

Рис. 2.2. Цільова аудиторія ПАТ «Креді Агріколь Банк» у 2022 р., %.
Джерело: побудовано за даними [8]

Цифровий матеріал у роботі необхідно подавати у вигляді таблиці. Таблиця має мати назву та номер. Нумерують таблиці послідовно суцільною нумерацією в межах розділу арабськими цифрами (за винятком таблиць, що наводяться у додатках). Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених між собою крапкою. У правому верхньому куті над заголовком таблиці курсивом вказують

«Таблиця» та її номер. У наступному рядку, по центру, вказують назву таблиці (жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої)). Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці.

Наприклад:

Таблиця 1.2

Назва таблиці				
Заголовок граfi	Заголовок граfi	Заголовок граfi	Заголовок граfi	
			підзаголовок граfi	підзаголовок граfi
Заголовок рядка				
Заголовок рядка				

Джерело: розроблено автором на основі: [12]

Таблицю бажано розміщувати на одній сторінці.

При перенесенні частини таблиці на іншу сторінку у верхньому правому куті вказується «Продовження табл. 1.2» або «Закінчення табл. 1.2» Крім того, верхній рядок таблиці має містити заголовки стовпців.

При поділі таблиці на частини допускається її шапку або заголовки рядків замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими

цифрами у першій частині таблиці.

Потрібно уникати повторів тематичного заголовка у заголовках граф. Лаконічності потребують і назви заголовків рядків. Слова, що повторюються, слід виносити до узагальнюючих заголовків, об'єднувальних рубрик.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки - з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

Посилання на таблиці вказують скорочено, наприклад, «... подано в табл. 1.2.» (друга таблиця першого розділу).

У таблиці слід обов'язково зазначати одиницю виміру (відповідно до стандартів); числові величини повинні мати однакову кількість десяткових знаків.

Якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не наводяться, то в ньому ставиться прочерк (-).

Формули нумерують у межах розділу арабськими цифрами. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, відокремлених крапкою. Нумери формул пишуть біля правого поля сторінки на рівні відповідної формули у круглих дужках, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Посилання на формули зазначають порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2.1)». Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів формули наводять під нею в тій послідовності, в якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Кожна формула відокремлюється від тексту одним вільним рядком. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знаків: (=), (+), (-), (x), (:).

Формули та рівняння виконуються у формульному редакторі MicrosoftEquation3.0 або MathType4.0 Equation, розташовуються безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині рядка.

Вище і нижче формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Наприклад:

Досліджувані показники якості переводяться у безрозмірний вигляд за допомогою формули:

Індекс концентрації експорту визначається за формулою:
(2.1)

де $V_{ек.i}$ – обсяг експорту i -го виду продукції, грош. од.;
 $V_{вир.i}$ – сукупний обсяг виробництва i -го виду продукції.

Додатки оформлюються як продовження наукової роботи на таких її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті.

До додатків рекомендується включати матеріал, який:

- є необхідним для повноти звіту, але включення його до основної частини роботи може змінити впорядковане й логічне уявлення про роботу;
- не може бути послідовно розміщений в основній частині роботи через великий обсяг або способи відтворення;
- може бути вилучений для широкого кола читачів, але є необхідним для фахівців даної галузі.

Наприклад, додаткові ілюстрації або таблиці; проміжні математичні доведення, формули та розрахунки; таблиці допоміжних цифрових даних; анкети, тести, програми; інструкції і методики; опис алгоритмів і програм розв'язання задач на ПК, які розроблені у процесі роботи над дослідженням; ілюстрації допоміжного характеру.

Кожний додаток друкується з нової сторінки.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. З правого боку рядка малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток_» (але без знака №) і велика літера, що позначає додаток. Наприклад: «Додаток Д».

Додатки позначаються великими літерами української абетки, за винятком Г, Є, З, І, і, И, О, Ч, Ь. Наприклад, Додаток А, Додаток Б.

Текст кожного додатка, може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому випадку перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку. Наприклад: А.2 - другий розділ дод. А; В.3.1 - перший підрозділ третього розділу дод. В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка. Наприклад: рис. Д.1.2 - другий рисунок першого розділу дод. Д; формула (А.1) - перша формула дод. А.

У разі якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому кутку зазначається «Продовження додатку...».

Наприкінці випускної кваліфікаційної роботи наводиться *список використаних джерел*. До цього списку включаються всі публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі. Всі джерела вказуються тією мовою, якою вони видані.